

Recenze

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Libri Praha 1996, 439 stran, 434 ilustrací.

Dlouholetá práce M. Plačka na úseku dokumentace opevněných sídel došla svého uplatnění v monografickém zpracování. Po řadě publikací věnovaných hradům a zámkům by se zdálo, že nelze již mnoho nového k této problematice přinést. Sám autor si byl toho vědom a v předmluvě odpovídá na otázku, co chce čtenáři dát. Kromě informací o jednotlivých hradech a zámcích považoval autor za svůj cíl poskytnout základní přehled o současném stavu dostupných poznatků. V tom spočívá také klad Plačkova díla, neboť předností jeho práce je znalost terénu, stavebně historického průzkumu, případně archeologického výzkumu. Konečně velké množství půdorysů usnadňuje orientaci a srovnání údajů v textu.

V obecné části publikace sledoval autor odborný zájem o panská sídla a velmi obsáhlou literární produkci k této problematice. Podrobil kritice zastaralé pojetí edice *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* a poukázal na nové metody ve výzkumu opevněných sídel, s využitím archeologie a geofyziky.

V druhé kapitole úvodní části nazvané historicko-geografický rámec vymezil Plaček historický prostor Moravy a Slezska se stručnou charakteristikou vývoje od Velké Moravy ke vzniku markrabství, kdy se začaly tvořit podmínky pro stavbu kamenných hradů.

V třetí kapitole pak podal autor velmi zasvěcený výklad o vývoji hradů, o vlivech z okolních zemí a charakterizoval jednotlivé typy hradní architektury

Poslední kapitolou v obecné části nazval autor „Zámky v proměnách staletí“. Přeměnu hradů v zámky způsobily nové požadavky na bydlení a s rozvojem válečné techniky bylo nutné i dokonalejší opevnění.

Podstatu díla tvoří soupis 365 lokalit. U soupisu je třeba ocenit, že není stereotypní, že pojímá hradní a zámeckou architekturu včetně terénní dispozice v širším rámci historického vývoje. K tomu využívá soudobých vyobrazení a četných rekonstrukcí. Tato soupisová část Plačkovy publikace, kterou autor označil jako „slovník“ se stane nepostradatelnou příručkou všech, kdo se o hrady a zámky zajímají.

VLADIMÍR NEKUDA

Sigrid von Osten, **Das Alchemistenlaboratorium Oberstockstall. Ein Fundkomplex des 16. Jahrhunderts aus Niederösterreich**. Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie. Herausgegeben von Falko Daim, 6. 351 S., Innsbruck 1998.

Monografie Sigrid Osten se zabývá vzácným nálezem alchymistické laboratoře z druhé poloviny 16. století. K nálezu značného množství nádob došlo v letech 1980 a 1993/94 pod dlažbou sakristie zámecké kaple v Oberstockstallu. Datování celého souboru usnadnily samotné nálezy: miska s datem 1549, kachel s motivem architektury kolem r. 1560. Z mincí byly nalezeny dva fenigy, a to rakouský fenig Rudolfa II. a korutánský fenig z r. 1595 pod cihlovou dlažbou.

Soubor keramických nálezů obsahoval laboratorní a technickou keramiku jako alembiky, nálevky, sítko ve tvaru nálevky, destilační hmce a baňky, hrnce na tavení, destilační baňky v podobě retorty a destilační baňky s úzkými a širokými hrdly. Z technické keramiky jsou hojně zastoupeny tavicí kelímky, některé se značkou na dně.

Z užitkové keramiky resp. kuchyňské keramiky byly shora uvedené nádoby doprovázené výrobky šedé keramiky, keramiky tuhované a světlé keramiky s glazurou na vnitřní straně. Zastoupeny byly hrnce, mísy, poháry, lahve, džbány a poklice.

Vzhledem k tomu, že značná část souboru se nacházela v obilní jámě, která se po zániku původní funkce stala jámou odpadovou, byly v jámě také výrobky ze skla, předměty kovové, dřevěné, kosti i kůže.

Na zpracování S. von Osten navazují rozborů zvířecích kostí od E. Kanelutti, zpracování dřeva včetně dendrochronologie od O. Cichocki, antropologickou část nálezů kostry z doby kolem r. 2000 př. Kr. zpracovali W. Heinrich, A. Jenisch a G. Hauser.

Z hlediska metalurgického doplnil nálezový soubor G. Šperl. Mineralogicko-petrografické rozborů zpracoval O. A. R. Thalhammer.

Za poznamenání stojí, že finanční prostředky na zpracování tohoto souboru poskytla země Dolní Rakousko.

VLADIMÍR NEKUDA

Werner Meyer a kol., „Heidenhiittli.“ 25 Jahre archäologische Wüstungsforschung im schweizerischen Alpenraum. Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters 23/24, Basel 1998, 431 Str., 512 obr.

Úctyhodné dílo shrnuje výsledky průzkumu a archeologického výzkumu zaniklých sídlišť v Alpách. Celá řada dílčích výzkumů byla sice již předběžně publikována, ale v této práci jsou výsledky zařazeny do širších souvislostí. Precizně dokumentované terénní archeologické výzkumy jsou doplněny speciálními expertizami týkajícími se zvířecích kostí, ale i průzkumem opuštěných a postupně zanikajících usedlostí. Úsilím celé řady expedic se podařilo získat představu o jednoduchých sídlech horalů vznikajících podle radiokarbonového datování již v 7./8. stol. Pro období před 13. stol. jsou zatím doloženy jen zbytky jednoduchých jednoprostorových chat bez vyššího patra, zaujímající plochu 3 až 20 m². Jednalo se o jednoduché příbytky s víceúčelovým ohništěm, lůžkem a jednoduchým zařízením v nichž mohly být skladovány produkty jako mléko, sýr nebo máslo. Až na jednu výjimku (Ämpechli), kde byly objeveny zbytky stáje pro koně, nejsou před 13. stol. zjištěny pozůstatky stájí pro chovná zvířata. Zvláštní kategorií staveb představují zbytky malých zastřešených prostor o ploše 3 až 5 m². Patrně se jednalo o přístřešky v nichž se pastýři chránili před deštěm. Celá řada přístřeší využívala také přirozené, nebo také uměle vyhloubené jeskyně. Pozornost v práci není věnována jen přístřeškům, ale i hradům, kaplím, kostelům, zbytkům cest i příkopům a zdím vymezujícím hranice. Archeologickými metodami se tak podařilo získat zajímavé doklady pro poznání pasteveckého hospodářství a způsobu života ve středověku.

JOSEF UNGER

Ch. Bader, Die Burgruine Wulp bei Kiisnacht ZH, Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters Bd 25, Basel 1998, 111 str., 14 tab.

Výsledky archeologických výzkumů na hradu Wulp probíhajících v různých sezónách od roku 1920 do roku 1982 se dočkaly po šestnácti letech i zveřejnění v monografii. Po úvodních kapitolách obsahujících popis geografické a topografické polohy lokality, rozbor jména, písemných pramenů, starých vyobrazení a plánů, následuje kapitola popisující výsledky jednotlivých výzkumných sezón a rozbor objevené situace spolu s rekonstrukcí některých prvků, například cisterny. Další část je věnována nálezům, především keramice z níž nejstarší patří již do doby bronzové (16.-15. stol. př. Kr.). Další zlomky jsou z doby římské (3. stol. po Kr.), ale většina až ze středověku (11./12. až první polovina 13. stol.). Mezi nálezy nechybí ani hmcovité a pohárové kachle. Kostěný ořech do kuše dokládá velmi časný výskyt této zbraně používané již od 10. stol. až do novověku. Mezi železnými artefakty zaujmou podkovy se zvládným okrajem, přezky, ostruhy s bodcem, zlomek kopí s křídélky, klíče, kladiva i vinařský nůž. Nalezené mince jsou datovány do druhé poloviny 11. stol.